

Andrzej F. Dziuba

"Wyzwalająca moc pokuty chrześcijańskiej", Jacek Bramorski, Pelplin 2004 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 44/1, 251-254

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

terwencji w wojnie hiszpańskiej nie była tylko motywowana przeciwstawieniem się generałowi F. Franco i jego ideologii, która była przeciwna demokracji. To było faktyczne pośrednie i dalsze otwarcie II wojny światowej, zdaniem autora. Zatem dochodzi on do nowej wizji cywilnej wojny hiszpańskiej i konkluduje nie tylko, że republika demokratyczna postępowała niedemokratycznie, ale także, że postawa Komunistycznej Partii w praktyce była kontrrewolucyjna. Zatem tak popularyzowana jednoznaczność, np. w Polsce, a nawet w pewnych kręgach w Hiszpanii, zupełnie nie przystaje do realiów coraz bardziej ujawnianych i poznawanych oraz coraz bardziej kompleksowej bazy źródłowej.

Wydaje się, że prezentowane opracowanie jest współcześnie jednym z najlepszych w podjętej tematyce hiszpańskiej wojny domowej. Autor już od dłuższego czasu interesuje się bowiem naukowo tą tematyką i posiada stosunkowo szeroką wiedzę w tym względzie. Można nawet odnieść wrażenie, iż posiada także pewien talent interpretacyjny, co nie oznacza braku obiektywizmu czy trzymania się metodologii badawczej. Jednak pełne i jeszcze głębsze zrozumienie ideologii oraz konkretnego realizmu komunizmu nastęrcza mu pewnych trudności. Nie mając bezpośredniego doświadczenia w tym względzie, nie potrafi wejść w pełni w sferę psychologiczną poszczególnych bohaterów. Tym czasem prezentowane fakty i wydarzenia, w jakimś sensie, dokonywały się jednocześnie we wnętrzu ludzi biorących w nich udział.

Bp Andrzej F. Dziuba

Ks. Jacek Bramorski, *Wyzwalająca moc pokuty chrześcijańskiej. Studium teologicznomoralne*, Bernardinum, Pelplin 2004, ss. 500.

Świadomość błędów i niedoskonałości etyczno-moralnych człowieka jest zawsze obecna w życiu każdej ludzkiej istoty. Oczywiście, można ją taić, można wypierać ze swej świadomości. To są jednak najczęściej znaczące znaki, które zazwyczaj odnosi się do kategorii sumienia, choć często jest ono rozumiane w sposób bardzo zróżnicowany. Ta kategoria także może być różnie uformowana, a nawet może poprawnie zupełnie nie funkcjonować. Mimo wszystko w codziennym życiu ważnym jest jednak odwołanie się do pewnej subiektywnej kategorii wyborów i ocen moralnych. Co więcej, jest to pewne rozeznanie ogólnoludzkie, wpisane w naturę człowieka.

Dopiero w chrześcijaństwie powstaje nowa jakość moralnej oceny ludzkich zachowań i postaw, która w niczym nie pomniejsza rangi sumienia, a raczej nadaje

mu jeszcze bardziej osobowy charakter. Oto zło i wszelkie złe postawy osobowe zostają u człowieka wiary rozeznane w kategorii grzechu. Grzech jest kategorią oceny postaw ludzkich odniesioną tylko i wyłącznie do Boga, a do ludzi, siebie samego oraz świata tylko ze względu na Niego. Zatem jest to wchodzenie w dynamiczne kategorie indywidualnej osoby oraz jej wielorakie relacje, zwłaszcza do Boga, innych ludzi, siebie samego oraz otaczającego świata.

Pytaniem pozostaje dla ludzi droga oczyszczenia ze swych braków, niedoskonałości, grzechów. Czy jest możliwa taka droga? Jak rozpocząć wszystko jakby na nowo? – Zatem pytania o osobowe wyzwolenie, o nową perspektywę, która w pełni rozeznaje osobową godność każdego człowieka.

Ks. dr Jacek Bramorski, rektor Gdańskiego Seminarium Duchownego podejmuje studium wokół wyzwalającej mocy pokuty chrześcijańskiej. Jest on już autorem książek i licznych artykułów z dziedziny teologii moralnej, formacji kapłańskiej i religioznawstwa.

Całość prezentowanego studium otwiera szczegółowy spis treści (s. 5-9) oraz wykaz skrótów (s. 11-14).

Z kolei po wstępie (s. 15-22) całość studium podzielona została na cztery stosunkowo obszernie rozdziały.

Pierwszy z rozdziałów nosi tytuł: „Pokuta chrześcijańska wobec współczesnych wyzwań moralnych” (s. 23-87). Wskazano najpierw na antropologiczno-społeczne uwarunkowania pokuty chrześcijańskiej, tak w obrazie Europy Zachodniej jak i społeczności polskiej. Ważnym jest przeanalizowanie zjawiska zaniku poczucia grzechu i jego przyczyn. Tutaj wskazano zwłaszcza na kryzys religijno-moralny, sekularyzm, redukcjonizm socjologiczny, relatywizm etyczny, konwencjonalne traktowanie zasad etycznych, zniekształcone doświadczenie wiary oraz niektóre tendencje w samej współczesnej myśli chrześcijańskiej. Z bardzo współczesnych fenomenów zauważa się relacje między postmodernizmem a postawami pokuty. Wreszcie podjęto kwestię pokuty w kontekście moralnych dylematów procesu globalizacji, który niesie w sobie zwłaszcza dwa aspekty: gospodarczo-polityczny i społeczno-kulturowy.

„Grzech jako stan zniewolenia i rozbicia jedności” to tematyka kolejnego rozdziału (s. 89-185). Szeroko przeanalizowano biblijny obraz grzechu. Na tej jakby bazie omówiono grzech jako zniewolenie w refleksji teologicznej. Wreszcie wszystko to ma odniesienie do wizji grzechu w wymiarze społeczno-eklezyjalnym.

Trzeci rozdział nosi tytuł: „Pokuta jako droga wyzwolenia i pojednania w ujęciu biblijnym” (s. 187-291). Ten aspekt pokuty przeanalizowany został w specyfice obu przymierzy. Zatem podpunkty tego rozdziału to pokuta jako wyzwolenie i pojednanie w Starym i następnie w Nowym Testamencie.

„Pokuta jako wyzwolenie do życia w prawdzie i miłości” to tytuł ostatniego rozdziału studium gdańskiego uczonego (s. 293-415). Wskazano najpierw na pokutę

w wymiarze aretologicznym. Jest ona wyzwoleniem wolności, które oznacza wyzwolenie wolności, wyzwolenie przez prawdę oraz wyzwolenie do miłości miłosiernej. Zasadnicza treść tego rozdziału poświęcona została zagadnieniu: „Sakrament pokuty wyzwoleniem do życia w prawdzie i miłości”. Zasygnalizowano rys historyczny pokuty sakramentalnej. Na tym zaś tle wskazano na wyzwalający wymiar sakramentu pokuty, którego sługą jest kapłan. W dziele tym niezbędne są określone dzieła i postawy chrześcijanina: rachunek sumienia, żal za grzechy, postanowienie poprawy, wyznanie grzechów i zadośćuczynienie.

Całość treściową studium zamyka zakończenie (s. 417-421).

Od strony formalnej dodano jeszcze bibliografię (s. 423-471) oraz indeks nazwisk autorów (s. 473-482). Zamieszczone jest streszczenie w języku angielskim (s. 483-486) i włoskim (s. 487-490). Podobnie podano jeszcze spis treści w języku angielskim (s. 491-495) oraz włoskim (s. 496-500).

Prezentowane studium stanowi próbę odniesienia się do pokuty chrześcijańskiej w jej wizji wyzwalającej. Nachylenie teologiczno-moralne zdaje się jeszcze bardziej precyzować ogólny temat badań. Może właśnie akcent wyzwalający jest językiem bardziej komunikatywnym dla współczesności.

Patrząc na kategorię grzechu, widzianego zwłaszcza jako zniewolenie, tak jakby wręcz automatycznie nasuwa się myśl o moce wyzwalające. Dobrze, że wskazuje się wyraźnie, iż tkwią one w odpowiedzi właśnie w pokucie chrześcijańskiej. Udało się autorowi, w sposób zadowalający, ukierunkować wyzwolenie tak, że nie ma ono wyraźnego odniesienia jurydycznego, a bardziej teologiczno-zbawcze. Nie jest to jednak wystarczająco jasne. Czuje się tutaj pewien niedosyt, mimo dookreślającego podtytułu studium.

Z innej jednak strony takie jednostronne akcenty zdają się spłaszczać sam sakrament, jego bogactwo i dynamikę. Za mało dochodzi bowiem do głosu prawda łaski, choć autor stara się zawsze odwoływać do Jezusa Chrystusa i Jego zbawczego posłannictwa aktualnego ciągle w Kościele. W kategoriach sakramentalnych te realia są podstawowe i nośne. One nadają realizmu każdemu z sakramentów. Nie idzie tutaj jednak o pomniejszenie osobowego wkładu w podejmowanym codziennie powołaniu wiary, a faktycznie systematyczne odpowiedzi na to zadane powołanie.

Trzeba podkreślić obszerność bibliografii, która podzielona została na następujące bloki: 1. Źródła; 2. Opracowania; 3. Literatura pomocnicza. Z kolei źródła podzielone zostały na: 1. Dokumenty soborowe; 2. Encykliki; 3. Adhortacje, konstytucje i listy apostołskie; 4. Orędzia i alokucje papieskie; 5. Dokumenty Stolicy Apostolskiej; 6. Pisma Ojców Kościoła i pisarzy kościelnych. Bogactwo to wskazuje na wagę tych kwestii w przepowiadaniu oraz nauczaniu Kościoła, a także prowadzonej analizie teologicznej.

W całości książki łatwo można zauważyć zasadność sformułowania autora ze wstępu, który pisze: *autor koncentruje się natomiast na próbie znalezienia podstawowych wyznaczników pokuty w oparciu o analizę teologiczno-moralną dynamiki niewoli i wyzwolenia zarysowanej w Biblii* (s. 20). Kategoria ta została umiejętnie ukazana, ale czy do końca twórczo przemodelowała jej wizję wobec grzechu? Jest to trudne zadanie i w zasadzie dotykane w wielu tekstach, ale nadal nie stanowiące kompleksowej propozycji. Wkład ks. dr. J. Bramorskiego jest tutaj znaczący. Dobrze, że schematycznie przybliżają to streszczenia oraz spisy treści w językach obcych.

Praca została przygotowana niezwykle starannie od strony edytorskiej. Mimo to jednak zauważa się m.in. brak w wykazie skrótów „PPK” czy nieliczne błędy literowe. Niezbędna byłaby zatem stosowna korekta.

Ważnym atutem prezentowanego dzieła jest obfite sięganie do nauczania kościelnego, i to nie tylko w schemacie bibliograficznym, ale jako twórczego elementu prowadzonych analiz badawczych. Zwłaszcza obecna jest całość nauczania soborowego oraz jego odniesienia do wielu szczegółowych późniejszych dokumentów wykonawczych, tak doktrynalnych jak i liturgicznych. Oczywiście wiodące jest tutaj nauczanie Ojca św. Jana Pawła II, które w sposób zasadniczy rozwija i pogłębia myśl Vaticanum II. To właśnie myśl Jana Pawła II sprawia, że prawda o wyzwalającej mocy pokuty chrześcijańskiej jest bardziej dynamiczna, zrozumiała oraz twórcza.

Bp Andrzej F. Dziuba

Ks. Grzegorz Bachanek, *Joseph Ratzinger nauka o Kościele*, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2005, ss. 242.

W szerokiej refleksji teologicznej szczególne miejsce zajmuje eklezjologia. Dotyka ona spełniającej się w ziemskim pielgrzymowaniu wspólnoty Kościoła. Wspólnota ta chciana przez samego Jezusa Chrystusa, i to z określeniem także niektórych jej elementów zewnętrznych, podpadać może w teologii różnym, bardziej szczegółowym dyscyplinom, czy wręcz nurtom, czy nachyleniom badawczym. Taka społeczność w wymiarze zewnętrznym, rozeznana może być zatem i przez inne nauki, np. psychologię, socjologię, statystykę, historię czy politykę.

Szczególnego namysłu nad Kościołem podejmował się często kard. J. Ratzinger, i to przy różnych okazjach oraz w różnych kontekstach. Można jednak odnieść wrażenie, iż wyjątkowo chętnie sięgał do tematyki eklezjologicznej.